

Кириченко В.В., здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна,
Науковий керівник: Лихова С.Я., д.ю.н., професор

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОВІТРЯНЕ ПІРАТСТВО: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Сьогодні в умовах всесвітньої кризи, яка спричинена різними негативними суспільно-політичними процесами, зокрема, значною мірою і воєнною агресією Росфійської Федерації на території України, актуалізується питання виникнення недоброчесних намірів з боку терористів для ще більшого розпалу міжнародного розбрату. З цією метою терористи можуть вдаватися до незаконного захоплення повітряних суден (повітряного піратства), що вважається одним з найбільш небезпечних видів злочинів міжнародного характеру.

Поняття повітряного піратства не є новим у всесвітній історії. Вперше ознаки піратства на міжнародному рівні були закріплені у Женевській конвенції про відкрите море від 29 квітня 1958 року, а надалі предмет його посягання було наведено у Конвенції ООН з морського права 1982 року, де зазначалось, що піратством є будь-який неправомірний акт насильства, затримання або будь-яке пограбування, що здійснюється з особистою метою екіпажем чи пасажирями будь-якого приватного судна або приватного літального апарата [1]. Однак, актами, які регулюють саме безпеку цивільної авіації даний термін не закріплений, тож «повітряне піратство» є неформальним позначенням подій, які спрямовані на захоплення повітряного транспорту будь-якого виду.

Не всі держави світу передбачають відповідальність за повітряне піратство, адже саме його поняття не закріплене на законодавчому рівні. В законодавстві України, яке регулює безпеку цивільної авіації, зміст поняття «повітряне піратство» відображають таким терміном як «захоплення повітряного судна» або «угон повітряного судна» однак, ці поняття є тісно взаємопов'язаними і першому

властиво переходити в останнє. Як зазначає професор С.Я. Лихова: «Захоплення повітряного судна – це протиправне заволодіння повітряним судном із застосуванням насильства чи погроз застосувати насильство. Захоплення повітряного судна, як правило, є початковим етапом для його угону. Злочин вважається закінченим з моменту захоплення судна. Якщо незапланований політ здійснює екіпаж судна, то дії екіпажу слід вважати захопленням. Якщо екіпаж здійснює плановий політ і протягом цього моменту відхиляється від курсу, то такі дії слід вважати угоном» [2].

У Кримінальному кодексі Німеччини передбачена відповідальність за посягання, яке полягає у застосуванні насильства до особи щодо ухвалення незаконного рішення або вживанні інших подібних заходів, які спрямовані на заволодіння повітряним судном, яке використовується в цивільному повітряному сполученні та знаходиться у польоті [3]. Однак, у авіаційному законодавстві США, поняття «повітряне піратство» все-таки має свій легітимний вираз, а саме як навмисне захоплення з допомогою сили або насильства або погроза застосування сили або насильства чи будь-яких інших форм навмисного залякування пілотів літака [4].

Однак, як би не було, але поняття «повітряне піратство» та «захоплення чи угон повітряного судна» тощо не є тотожними поняттями, адже відповідно до ознак, які викладені у ст. 101 Конвенції ООН про морське право 1982 р., піратськими є ті дії, які вчинені проти іншого повітряного судна і якщо при захопленні та угоні повітряного судна винний знаходиться на цьому ж судні, то при здійсненні піратських дій винні особи мають знаходитись на іншому – «піратському» судні.

З метою боротьби із незаконним втручанням в діяльність цивільної авіації, Міжнародною організацією цивільної авіації (ІКАО) у 1970 році була розроблена та введена в дію Гаазька конвенція про боротьбу із незаконним захопленням повітряного судна, положеннями якої було визнане незаконне захоплення повітряного судна міжнародним злочином, та покладений на держав-учасниць обов'язок встановити за цей злочин суворе покарання.

Таким чином, будучи учасницею Гаазької конвенції 1970, Україна запровадила кримінальну відповідальність за угон чи захоплення повітряного судна. Норма про кримінальну відповідальність за такі дії передбачені у ст. 278 Кримінального кодексу України і виражається у двох суспільно-небезпечних діях: угоні повітряного судна та захопленні повітряного судна. Однак, з огляду на те, що «повітряне піратство» не закріплене та не визнане злочином на міжнародному рівні, в Україні не передбачена кримінальна відповідальність за «повітряне піратство», яка мала б бути передбачена у ст. 446 Кримінального кодексу України. Наразі, відповідальність за піратство стосується лише морського та річкового транспорту, на виконання зобов'язань за Конвенцією ООН про морське право 1982 р.

Підбиваючи підсумки вищепроведеного дослідження слід зазначити, що повітряне піратство є суспільно-небезпечним діянням, яке існує в сучасних суспільно-політичних умовах. З огляду на те, що вчиняється цей вид піратства у повітряному просторі такий злочин набуває міжнародного характеру, однак будучи потенційною загрозою для людства, є досі не врегульованим міжнародними нормативно-правовими актами та не є в більшості країн світу кримінально-караним діянням.

Література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права. 1982. URL: <https://cutt.ly/WNmZUig>
2. Лихова С. Я. Кримінальна відповідальність за угон або захоплення повітряного судна (ст. 278 КК України). *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*, 2014. № 3. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Npnau_2014_3_28.pdf
3. Кримінальне уложення Німеччини. URL: <https://cutt.ly/kNmXeWA>
4. Глібко Н.С. Поняття повітряного піратства: відображення в національному та міжнародному законодавстві. 2016. URL: <https://cutt.ly/JNmXEeA>
5. Гаазька конвенція про боротьбу із незаконним захопленням повітряного судна від 16 грудня 1970. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00XJ0C6DBC&abz=1NRQ5>

6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>